

M. T. R. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. Rel.
Ser. 683

Title: Viśayatā-
vāda.

683

a book on ~~2424~~

:	Vijaya-putā-vāda	: Title
:	Gāṇḍīdhara	: Author
:	:	: Editor
:	:	: Year. Vols.
:	:	: Publisher
683	:	: Remarks

न विषयस्य मतिरिति तत्रैव विषयित्वमित्यनन्यगतिकतया मचीकरणीये तत्राश्रयतया विष
ये ज्ञानेन निरूपकता सेवेन वक्ष्यते इति एतेन विषयित्वमपि व्याख्याते न विषयता
प्रतिपत्तिरिति विषयित्वमस्युक्तं स्यादिति तत्रैव स्वीकारेणेति वाच्यं विषयित्वमेव
ज्ञानप्रतिपत्तिरिति तत्रैव विषयित्वमित्यस्यापि सूत्रस्येति तत्रैव निगमनाविरोधो नास्ति

एवेति विविक्तं, विषयत्वादिकं तु विषयभेदेन भिद्यते अन्यथा घटवद्भूतत्वमित्यादि शान्ती
 दृष्टवन्तस्तद्विविधयत्नानां घटपटादित्यादि शान्तीय घटपटादिविषयत्वनामभेदप्रसंगेन
 पूर्वोक्तानुप्रसङ्गात्तद्व्यस्यार ननु ह्यनव्यक्तिभेदेनापि तद्वेदः मानाभावात् तच्च द्विवि
 विधं किं यत्नानिरूपितं तन्निरूपितं न तत्र निर्विकल्पकनिरूपितं विषयता विषयत्वा निरूपितं

विषयतायाः पित्तं निर्विकल्पकं घटत्वादिविषयत्वनिरूपितत्वे मानाभावात् विशिष्टबुद्धिविषयताश्च
 विषयत्वात्तन्निरूपिताः प्रकारताविशेष्यतासंसर्गता रूपाणां तासां परस्परनिरूप्यनिरु
 पकभावसत्त्वात् अन्यथा घटवद्भूतत्वं पर्वतो वह्निमानित्याकारकज्ञानविषयताया घटग
 न्यर्ततो वह्निमद्भूतत्वमित्याकारकविषयताया अवेन्नक्षत्रप्रसङ्गात् प्रत्यते प्रथमे घ

वि०

४

एप्रकारत्वभूतत्वविशेष्यत्वयोर्विप्रकारत्वपर्वतविशेष्यत्वयोः परस्परं निरूप्यनिरु-
पकभावः द्वितीयेन च एप्रकारत्वपर्वतविशेष्यत्वयोर्विप्रकारत्वभूतत्वविशेष्यत्वयो-
रिति वैलक्षण्यो दृश्यते ॥ एवं चटवद्भूतत्वे चटवान्यवर्तते इत्याकारकसमूहानेवने-
घटादिरूपकैकनिष्ठप्रकारप्रकारताया अपि भूतत्वपर्वतादिविशेष्यभेदेन चटवद्भूतत्वे

नाम

४

चटवद्भूत्यादिसमूहानेवनेवभूतत्वाद्येकैकविशेष्यताया अपि चटपटादिप्रकारभेदेन
भेदो बोध्यः ॥ उभयविशेष्यतानिरूपितत्वस्यैकप्रकारताया उभयप्रकारतानिरूपितत्वस्य
नैकविशेष्यतायास्वीकारतादृशसमूहानेवनादीवतिरिक्तविषयताकल्पनप्रसंगात् नन्वेतत्तद्वद-
वद्भूतत्वे निष्पाद्याकारकप्रत्येकज्ञाननिरूपिताभ्यां पत्येकविशेष्यतानिरूपिताप्रकारताभ्यां प्रत्ये

कप्रकारानिरूपितविशेष्यताभ्यामेवोपपत्तेः समूहान्बनेप्रकारताभेदेनविशेष्यत्वाभेदेघटव
 दूतलेपटवदित्यादिसमूहान्बनादेकत्रद्वयमितिरीत्याएकधर्मिणिनानाधर्मवैशिष्ट्यावगादिघट
 वदूतलेपटवद्वेत्यादितानस्यावेनक्षणाप्रसंगः समस्तसमूहान्बनेप्रकारनिर्देनविशेष्यताभेदेता
 नत्वेकत्रद्वयमितिरीत्यातादृशोबोधइतिसमूहान्बनान्स्ववैलक्षण्योपपत्तिरिति विशेष्यत्वप्रकार

चनादि तथ किंचिद्वर्गवर्गिणीनरः तत्रैव तत्रकिंचिद्वर्गवर्गिणीनरः तत्रैव तत्रकिंचिद्वर्गवर्गिणीनरः
 किंचिद्वर्गवर्गिणीनरः तत्रैव तत्रकिंचिद्वर्गवर्गिणीनरः तत्रैव तत्रकिंचिद्वर्गवर्गिणीनरः
 कातोरेनिरूपितमनन्तविशेष्यतायाभूतलत्वाद्यवृत्तत्वात् अन्यथाकेवलमेकत्रद्वयमितिरीत्यावृत्तम
 यवशिष्ट्यावगादिनाभूतलेपटवदित्यानादृशवृत्तवैशिष्ट्यावगाद्यस्यवैलक्षण्योपपत्तिः किंचिद्वर्गवर्गि
 त्रप्रकारतावविशिष्टनिरूपितवैशिष्ट्यावगादिघटवदूतलमित्याकारकज्ञाने तत्रघटादिप्रकारताया

विष्वा

६

दृष्टत्वाद्यवच्छिन्नत्वात् अन्यथा केवले विशेष्ये विशेषणं तत्र विशेषणोत्तरमिति रीत्या दृष्टत्वाद्यवगाहि
नस्तथाविधजानादि शिष्टवैशिष्ट्यबोधस्यैव नक्षण्यानुपपत्तिः प्रदेविते वेदमधिकमन्यत्र तदंशे
विशेषणताय न्नस्यैव तन्निष्ठविषयतावच्छेदकत्वमिति तु बोध्यं तद्धर्मावच्छिन्नविशेष्यतावनतद्ध
संप्रकारतानिरूपिता तस्यास्तथात्वेमानाभावात् न वैवं भूतलं दृष्टवदित्यादिज्ञानानो भूतलत्वा
दिप्रकारतानि रूपितविशेष्यताशान्तिवानुपपत्तिरिति वाच्यं केवलमेकचद्वयमिति रीत्या भूतल

रुपरीव

६

तत्र दृष्टत्वाद्यवगाहि जानीयं भूतलत्वाद्यनवच्छिन्नभूतलत्वादिप्रकारतानिरूपितविशेष्यतानिया
मकसामग्या अपि तादृशविशिष्टवैशिष्ट्यबोधकाले सत्त्वात्तस्य तादृशविषयताशान्तिरूपितत्वात्
स्यावश्यकत्वात् तत्राप्येतथात्वात्पपत्तेः वस्तुतस्तु विशिष्टवैशिष्ट्यबोधविचारानिरवच्छिन्नविषय
त्वादीनो निश्चिन्नविशिष्टवैशिष्ट्यबोधसाधारण्यस्य खडितत्वात्तादृशविशेष्यताशान्तिबोधस्य
भूतलत्वादिप्रकारतानिरूपितभूतलत्वावच्छिन्नविशेष्यताशान्तिरूपितभूतलत्वावच्छिन्नविशेष्य

अत एव तत्र कोऽपि निरूपितत्वे स्वीकरणीयं अथैवेतादृशानस्य भूतलत्वप्रकारतानिरूपितं भू-
 तलत्वावच्छिन्नविशेष्यताशान्तिव्यदूतलत्वादिवैशिष्ट्यावगाहिनी भूतलभूतलमित्याकारकशान्ति-
 दूतलघटवदित्याकारकशानस्य वलं क्षणानुपपत्त्या तादृशशानन्तरं भूतलत्वविशिष्टं भूतलत्व-
 वैशिष्ट्यावगाहिस्मरणस्यापत्तिरिति चेन्न घटवदूतलमित्याद्याकारकशानीय भूतलत्वावच्छिन्न-
 विशिष्टताया भूतलत्वप्रकारतानिरूपितत्वे पितस्या भूतलत्वावच्छिन्नत्वविशिष्टविशेष्यतात्वेन तन्नि-

मध्यमे विद्युन्मत्तविशेष्यतात्वेनैव भूतलं भूतलमित्यादीन् भूतलत्वावच्छिन्नविशेष्यतायाः भूतलत्वावच्छिन्नत्वविशिष्टविशेष्यतात्वेन भूतलत्वप्रकारतानिरूप्यत्वोपगमात् तावन्मैवैतदुक्तं
एवमप्यतः अत्रैवैकत्वमापत्तिविधेः अत्रावच्छिन्ननिरवच्छिन्नैव तत्रावच्छिन्नैव अत्रैवैकत्व
जातिमद्वयवदित्यादौ तत्र भूतलत्वादिनिष्ठविशेष्यतावच्छेदकताया जीतित्वावच्छिन्नत्वात्
भूतलत्ववदित्यादिगानीयभूतलत्वादिनिष्ठविशेष्यतावच्छेदकत्वादिकेनिरवच्छिन्नमिति ॥ ॥

प्रथमवच्छेदकतानिरूपितावच्छेदकतात्वमपि व्याख्याते अवच्छेदकतावच्छेदकत्ववच्छेदकोशविशेष
 लतापन्नमेवेति वाच्यं विषयतावच्छेदकतादिभेदानानुगतानां विषयतात्वमनुगमके विषयतात्वमप्य
 तिरिक्तमास्यते अन्यथा तदो ज्ञानविषयः पदो ज्ञानविषय इत्याकारिकाया अनुगतप्रतीतिरनुपप
 तेः घटत्वादिविशिष्टबुद्धिस्वावाधुनप्रतिघटत्वादिविषयज्ञानत्वादिना हेतुत्वा अनुपपत्तेः घटत्वाद्ये
 के कलत्विषयतात्वमेव प्रकारता विशेष्यता भेदनानादि घतया कारणतावच्छेदकाननुगमेन व्य

प्रकारप्रसंगात् एवं विषयतात्ववत्तदवोत्तरावच्छेदकतात्वविशेष्यतात्वादिकमप्यनुगतप्रतीतिव
 लादतिरिक्तमास्यते अतएव पर्वतत्वाद्यवच्छेदविशेष्यता कवन्त्याद्यवच्छेदप्रतीतिवत्प्रतिपर्व
 तत्वाद्यवच्छेदविशेष्यतानिरूपितवन्निव्याप्यधूमादिप्रकारताशालिज्ञानत्वादिना संगतहेतुत्वे क
 ल्यनमुपपद्यते अन्यथा तजद्भूमादिभेदमिन्नात्मा प्रकारत्वादीनामनुगमेन तदनुपपत्तेः प्रका
 रतात्वविशेष्यत्वादिकं वा मणो न विरुद्धं घटवद्भूतलमित्यादिज्ञाने घटत्वादिप्रकारतानिरूपि

तद्यथादिनेष्टविशेषतायाएवभूतल्लाद्यवधिनेविशेष्यतानिरूपितप्रकारतारूपतयात्रविशेष्यतात्यप्र
कारतात्वयोःसमावेशात् तत्रतादृशप्रकारताविशेष्यतायोर्भेदघटवद्भूतल्लेद्व्यवद्भूतल्लघटत्विति
ज्ञानयोर्वैलक्षण्यानुपपत्तेः उभयत्रैवघटत्वप्रकारतानिरूपितायाद्रव्यत्वप्रकारतानिरूपितायाएवघट
विशेष्यतायाघटप्रकारतानिरूपितभूतल्लेद्विशेष्यतायाश्चसत्त्वात् मन्मतेषु प्रथमेघटप्रकारतानि वा
रूपिताघटविशेष्यतान्मूलनिष्ठविशेष्यतानि अपितप्रकारत्वाभिन्नाद्रव्यत्वे प्रकारतानिरूपिता कृत्तः
७

निरूपितघटविशेष्यतायाभूतल्लेद्विशेष्यतानिरूपितप्रकारतानिरूपितभूतल्लेद्विशेष्यतायाश्चसत्त्वात्
विशेष्यतायतद्विन्ना द्वितीयवद्भूतप्रकारतानिरूपितविशेष्यतायतद्विन्नेतिवैलक्षण्यापपत्तिरिति एवंरुदं
उवाचपुरुषइत्याकारकज्ञानरक्तत्वप्रकारतानिरूपितदेवतायाश्चसत्त्वात् तद्वैलक्षण्यानुपपत्तेः
रतारूपा तद्वैलक्षण्यानुपपत्तेः उभयत्रैवरक्तत्वप्रकारतानिरूपितादद्विशेष्यतायादद्विप्रकारतानिरूपितपुरुषविशेष्यतायाश्चसत्त्वादि
ति केचित्तु विशेष्यताप्रकारतावदुद्देश्यताविधेयत्वेऽपि विषयताविशेष्यो नवकिंविद्वर्मावच्छिन्नवि

वि. वा. १० शेष्यत्वमेतदेष्टव्यं तादृशविशेष्यतानिरूपितप्रकारत्वमेव विधेयत्वं मस्तु किं तयो रतिरिक्तत्वं स्वीकारे लोति वा
 चं तथा सति वन्ति मान्यपर्वतो घटवानित्यादि बोधस्यापि पर्वतत्वावच्छिन्नोद्देश्यतानिरूपितवत्त्वादिविधेय
 ताशान्तित्वावच्छिन्नानि मानित्याकारकानुमित्यनेतरमिव तादृशानुमित्यनेतरमपि पर्वते वन्ति मनुमि
 नो मीत्याकारकानुव्यवसायापत्तः मन्मते तादृशज्ञानव्यावृत्तायाः पर्वतादिविशेष्यतानिरूपितप्रकारता
 विलक्षणायाः पर्वतादिनिष्ठोद्देश्यतावच्छिन्ननिरूपितवत्त्वादि विधेयता एव तादृशानुव्यवसायविषय

न्यानुपपत्तमात्रं तत्र न तावादेव तादृशानुव्यवसायप्रत्यक्षसंभवात् अथ पर्वतविशेष्यकवन्तिप्रकारकानु
 मितित्वमयतादृशानुव्यवसायविषय विधेयतासंबन्धेन तादृशानुव्यवसायप्रतीत्यवृत्तिविशेष्यकवन्तिप्रकार
 वेताज्ञानानुमित्यनेन तादृशप्रत्यक्षस्याहनुन्वीयमानवन्तिमान्यपर्वताघटवानित्याकारकानुमित्यन
 नतथा विधानुव्यवसायप्रतीत्यवृत्तिमिति विधेयतासंबन्धेन तादृशानुव्यवसायप्रतीत्यवृत्तिविशेष्यकवन्तिप्रकार
 दित्यनेन तादृशप्रतीत्यवृत्तिविधेयतासंबन्धेन तादृशानुव्यवसायप्रतीत्यवृत्तिविशेष्यकवन्तिप्रकार
 तावच्छिन्नविधेयतासंबन्धेन तादृशप्रतीत्यवृत्तिविधेयतासंबन्धेन तादृशानुव्यवसायप्रतीत्यवृत्तिविशेष्यकवन्तिप्रकार
 वस्तुतया विधेयतासंबन्धेन तादृशप्रतीत्यवृत्तिविधेयतासंबन्धेन तादृशानुव्यवसायप्रतीत्यवृत्तिविशेष्यकवन्तिप्रकार

[illegible]

पत्तितादवस्थानेमात्रवर्तते घटवानित्यादिना नीयवन्निष्कारतायाचुदादिप्रकारतानिरूपितपर्यंतत्वावच्छिन्नवि
 पर्वताः शेषानां निरूपणतया वै निमाने सतादृशतानीयवन्निष्कारतायाश्चतथात्वेन तयोर्ब्रह्मावस्थकत्वादिति चेन्नैव
 प्रकाशतघतिरिक्तविधेयतादीनामनभ्युपगमेध्वान्निरूपित्यादिवाक्यजन्यशास्त्राधर्मवत्त्वादेविधेयकत्वे
 यत्र तादृशकत्वाद्युपपत्तेरतिरिक्तविधेयत्वादिरूपजनमात्रवत्त्वमेव न वतत्र नास्त्येव पर्वतविह्वलदृश्याविधेय
 भावः किंतु विशेषविशेषणभावात्तदोर्वन्निर्णयतस्तत्त्वपरवर्तिते शब्दादृशशास्त्राधीनस्यैव प्रादुर्दिष्टस्यैव
 दृश्यस्यैव रमानादृष्टस्यैव विधेयतया तादृशवाक्यजन्यशास्त्राधीनवन्निर्णयतस्तत्त्वपरवर्तिते दृश्यविधेयभावा
 संभवात् अतथावन्निर्णयतपर्यंतवन्निर्णयतादृशवाक्यजन्यशास्त्राधीनवन्निर्णयतस्तत्त्वपरवर्तिते दृश्यविधेयभावा

१३

ब्रह्मसत्त्वगुणसं- अतएवगुणानां गुणत्वमस्यैवगुणत्वस्यैव तादृशकत्वेन तस्यैव विधेयत्वात्तथापि प्रोक्तं
 यावत्तत्तादृशकत्वं ब्रह्मसत्त्वं विधेयं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं
 यथाविधेयतायाः तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं
 दृश्यतासंगतमस्यैव तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं
 यथाविधेयतायाः तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं
 यथाविधेयतायाः तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं
 यथाविधेयतायाः तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं
 यथाविधेयतायाः तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं तद्वत्तादृशकत्वं

[illegible]

संविदादनुसारं यथावत् कार्यं चलायितव्यं तस्य निमित्तं सर्वसम्पत्तयः प्रयोज्यन्ते । तदनुसारं उक्तं कार्यं चलायितव्यं ।

[illegible]

दशिशेषकानुमितिसंज्ञा इतर भेदः पृथिवी व्याप्यकानित्यादि परामर्शजन्या धेयता संबंधे धन पृथिवी विधेयके
 तर भेद विशेषकानुमितौ कानि वारः ~~ननु~~ इतर भेद विधेयकत्वे मानेतादृशेषकानुमितित्वस्य प्रतिब
 ध्यतावच्छेदकत्वे विपृथिवीतर भेद व्याप्यकानित्यादि परामर्शजन्या धेयता संबंधे धन पृथिवी विधेयके
 पृथिवीतर भेदवती पृथिव्यामितर भेद इत्यत्र दृशसमूहालंबनानुमितौ व्याप्यकारकता ननु भेदविधेयकत्वात् तद्विशेषकत्वात्
 धेयकत्वात् तद्विशेषकत्वात् धेयकत्वे तत्र प्रकारताभिन्नैतर भेदविधेयकत्वे वेतर भेदज्ञानप्रतिबध्यतावच्छेद
 केति ननु भित्तिवारः तादृशसमूहालंबनानुमितिनिरूपिते तद्विशेषकतायाः प्रकारता रूपापास्तद्व्यती
 भाषादिति चेन्न इतर भेद विशेषक परामर्शजन्येतर भेद विशेषकानुमितित्वस्यैव मन्मते इतर भेदज्ञान

प्रतिबध्यतावच्छेदकत्वेत्यामात् पृथिवी व्याप्यकानितर भेदेत्याकारक परामर्शजन्यानुमिते श्वेतर भेदवि
 शेषक परामर्शजन्यत्वेन व्याप्यकारकता नवकाशात् तद्विशेषकतायाः धर्मस्य साध्यप्रसिद्धिप्रतिबध्यतावच्छेदकत्वे
 मोर वात् पृथिवीतर भेदवती व्याप्यकारकानुमिते निरूपितप्रत्यक्षादिमाधारणेतर भेदप्रकारताया विधेयतात्वं कल्प
 नमेवेति नमिति वाच्ये तथा सति धर्मतावच्छेदकभेदेनानेतपोधबुद्ध्यादि प्रतिबंधकतायां प्रतिबध्यतावच्छे
 दककोटौ प्रत्यक्षान्तरनिवेगे मोर वात् तदपेक्षया धर्मविशेषा मिश्रितसाध्यप्रसिद्धिप्रतिबंधकतायां तादृश
 धर्मस्य प्रतिबध्यतावच्छेदकता निवर्तना विन्यात् एवमापत्तिस्थाने आपाद्यत्वमपि विप्रपत्ता विशेषः
 आपत्तिनिरूपितप्रकारता सामान्यस्यापाद्यत्वे वनिमान्यवतो घटवान्स्पर्शित्याकारकापत्ताविवन्त्यादिश

पाघतापनिः। पूर्वतो बन्दिमानित्याकारकच न्याघनु बन्दि-अधिशेष्यताशक्तिं। पक्षिभूक्षणबन्धादिप्रकारता
पास्ततापगमेदिवन्दिमान्यर्बतोपर्थतो घटव। न्यादिन्याकारकापत्तो बन्धादसंवात्तापत्तेर्दुर्वा रवा तानेनुत्प
द्यातिरेकनिर्णयजन्तदापत्तिविषयत्वमेवस्य तदापत्तिनिरूपितमापाघत्वमस्तु। केमातो रकावेपथनास्ती
कारेण उक्तसमहा लुंबनापत्तेरघटव्यतिरेकनिर्णयस्यैव हेतुतया बन्धादस्तदापाघत्वा संभवात्तर निवेभ
तादृशव्यतिरेकनिर्णयजन्तदापत्तिविषयत्वमेवस्य तदापत्तिनिरूपितमापाघत्वा वगादिनो बन्दिमापादमाभीत्यनुव्य
वसापस्यानुभावा म्दतया। आपाघत्वस्य स्वव्यतिरेकनिर्णयजन्तदापत्तिविषयत्वरूपत्वासंभवात्। अर्थ
बन्धादिप्रकारकापत्तिरवतादृशानुत्पत्त्याजविषयः। तादृशधर्मप्रकारता निरूपितविषयतासंभवात्तादृ

शानुव्यवसाये प्रतितादात्म्यसंबन्धेन वृत्त्यभावरता निर्णयजन्यहेतुत्वाभ्योपदर्शितसमूहा
 लंबनाद्यन्तरेतादृशानुव्यवसायप्रसंगः। आपत्तिव्यंतुमानसत्वे व्याप्नो जातिविशेषः। वान्ति
 मावादमासीत्याद्यनुव्यवसायसाक्षि एव न चातिरिक्तविषयताया अनभ्युपगमे वन्त्यादि
 व्यावृत्तिनिर्णयजन्यतावच्छेदकवन्त्यादिप्रकारकापत्तिव्यादिष्वमेव वाच्यतथावतादृशसमू
 हा लंबना एत्यादेः। अन्वयवृत्तिव्याप्यकार्यकारणभाव इव कारणवैशि
 ष्ट्यनिर्देश्ये व्याप्त्यवस्थारूपव्याप्यत्वोपपन्नमन्तेत्यन्यायादककापत्तौ व्याप्तिवारणाय
 चेति। अत्र निवृत्ततावच्छेदकत्वात् एव वन्त्यभावादिसमूहा निर्णयजन्यतावच्छेदककोटाव

वन्निविशिवुद्धौपर्वतत्वाद्यवच्छेदनिवेशकः

पितृहेतुस्थानिवेशनीयतया नतस्य समुहान्तरनापत्त्या दौष्यभिवारः। भवन्मतेपिवन्निमद्वे
दादिनिर्णयजन्यवन्त्वाद्यापत्तौ व्यभिचारवारणाय तद्वैशिष्ट्यनिवेशस्यावश्यकत्वात्। नवपर्व
तत्वाद्यवच्छिन्नविशेषकवन्त्वाद्यादिनानिर्णयभावाद्देहतायां पर्वतोवन्निमान्स्यादित्याप
त्तौ व्यभिचारवारणाय पर्वतत्वाद्यवच्छिन्नविशेषकवन्त्वाद्यापाद्यकापत्यन्यत्वं जन्यतावच्छेद
ककोटौ निवेशमिति तज्जन्यतावच्छेदककोटिनिविष्टतया। वेष्टयतः। विशेषसिद्धिः। चन्निप्रका
रकायत्यन्यत्वं स्यत्तत्र निवेशवन्निमान्पर्वतो घटवीन्त्यादि सन्मुहान्तरनापत्त्या दश
वाधदशाया मापत्तेरिति वाच्यं। जन्यता तत्र येन वन्त्यभावात्तानि निर्णयजन्यत्ववदन्यत्वेत्येतत्र

निवेशनीयतया व्यभिचारापत्त्योक्तिरसंभवात्। जन्यत्वनिवेशनापेक्षया विषयता विशेषनिवेशे
नाद्यवा तस्मिन्निहितुनवाक्यं। कार्यतावच्छेदकलाघवेनातिरिक्तविषयतासिद्धौ तत्र दायादक
पत्ताज्ञानजन्यतावच्छेदकतया विषयता विशेषाणां सिद्धिर्न संभवात्। यस्तु तस्मिन्निधौ भावजन्यतावच्छे
दककोटौ जन्यतासंबन्धेन बाधवदन्यत्वं स्य निवेशनसंवातिनं। अन्यथा बाधकालीने घ्राधीनता
नव्यभिचारवारणाय दृष्टायाऽतज्जन्यत्वगौरवात्। मन्मते आहवन्ति न स्यादिति बाधजन्यतया तस्यता
दशकार्यतावच्छेदकता का ततयेव व्यभिचारासंभवेनेष्टायाऽतज्जन्यत्वानभ्युपगमात्। नवबाधका
लीनघ्राधीनता नेवाधहेतुतया अप्राप्तालिकतया तदनुरोधनतत्कल्पने वगौरवात् दृष्टायाऽतज्जन्य

कत्वमनादयः । तत्रापि स्थले बाधपुद्गे हेतुतायाः आवश्यकत्वात् तत्रापि त्वननिवेश्ये
 छाकालीनस्तः । तदुपरान्तं तादृशतायाः वरितोत्तरतानत्वस्यैव तज्जन्यतावच्छेदकत्वोपगमे
 तातिरिक्तकारणत्वायाः कल्पनात् न चैवमात्रतान्यतानस्यापि बोधकालीनेच्छो विनापुनरि
 ति । तत्रेष्टाभाहेतुत्वकल्पने गौरवापेति वाच्यं । रक्षापाठनेन कृत्वेष्टाभात्प्रग्रहाभावादिभिः सम
 नेष्टाभावस्य विज्ञेयत्वात् । भावे विनिगननापिरहेणा न न्यादिष्टाभाहेतुत्वकल्पनस्यैवोचितत्वा
 दिति न न्यायाः । तत्रापि त्वरूपविषयकविशेषानभ्युपगमे तानानेष्टाभात्प्रकारकापत्तिवा
 भावश्चाप्रतिष्ठस्तद्वशादनेत्यावच्छिन्नाभावावावन्ति नोपादयामीत्यनुव्यवसायविषयो वाच्यः

१८

ननु वदन्ति हि देवानिर्णयजन्यत्वविशेषापत्तिरिति तावः तादृशजन्यत्वाच्च नुपस्थितिदशायां तादृ
 शप्रतीतिः सती नुभवसिद्धत्वात् । तथा च पूर्वोपदर्शितसमस्तानुवन्तदशायां चरमापादमाभिनन्दन्ति हि
 तानुव्यवसायानुपपत्तिरिति तादृशविषयतायाः कारणावश्यकत्वात् । पूर्ववतादृशविषयतानिरूपक
 त्वमेवापत्तित्वं ननु जानिष्येष्टाभावाभावात् । आपत्यन्यतानेतादृशविषयतायाः विषयत्वाभावादेवा
 पादमाभिनन्दन्त्यनुव्यवसायविषयानुपपत्तिरिति । अत्रैव प्रवृत्त्येव विषयत्वमेव प्रतितिरूपितविद्येयत्वं
 प्रवृत्त्यापत्तिरिति । तानुव्यवसायविषयतायाः कारणावश्यकत्वात् । तदुपपत्तिरिति । तानुव्यवसायविषयतायाः
 ननु वदन्ति तादृशजन्यत्वं तदुपपत्तिरिति । तानुव्यवसायविषयतायाः कारणावश्यकत्वात् । तदुपपत्तिरिति । तानुव्यवसायविषयतायाः

प्रतीतिः
 न तस्या

तिस्रविधेयतायाः अनुमित्यादि साधारण्येयितवापत्तेरित्याख्या जातिविशेषाभावात्तदनेतरमापाद-
 यामीत्याद्यनुव्यवसायश्चादित्वजातोमानाभाव इति वाच्यं- आपादया भीत्यनुव्यवसायस्येद-
 मानत्वात् न वतादृशानुव्यवसायस्य विषयता विशेषविषयत्वेनाप्युपपत्तेर्जातिविशेषविष-
 यत्वे विवाद इति वाच्यं- विषयभेदेनानंतविषयताकल्पनापेक्षया तादृशजातिकल्पनेनाद्य-
 क्षेपे वा विवादभंजकत्वात् न च भवन्मते तादृशबाधवृद्धिप्रतिबध्यतावच्छेदककोटीताद्विषय-
 कविजातीयज्ञानभिन्नत्वे निवेशताद्विषयकान्यत्वे निवेशानुमित्याद्यनंग्रहपत्तेः- मम तु तन्नि-

१६

ष्टविधक्षणाविषयताकान्यत्वमेव निवेश्यत इति भाष्यं- इच्छाधीनता नेत्यभिवाच्या-
 रणाय इच्छा उन्नेत कत्वकल्पनापेक्षया लाघवेन जन्यता संबंधेन बाधवदन्यत्वस्येवानेवेशि-
 तत्वात्तेनेवापत्तावपि व्यभिचारस्यधारणात्तदन्यत्वस्येवानिवशात्कार्यतावच्छेदकादिभाष्ये
 कतिरिक्तविषयतासिद्धेः प्रतिबेदिसहस्रसंकरनिर्वाते तत्वाच्च एतेनानुमित्यादि साधारण्यवित्ते-
 क्षणाविषयताया आपत्त्यादि साधारण्ये तत्स्थलीयप्रतिबंधकतायां प्रतिबध्यतावच्छेदककोटी-
 प्रत्यक्षान्यत्वे निवेशनीयमित्यपि परस्मिन्मिति कर्तव्यं विदितेन ॥ श्रीः ॥ ॥२५॥

२०

